

*Єрмакова С. С.,**доктор педагогічних наук, професор,
практичний психолог,
професор кафедри педагогіки і психології
Міжнародного гуманітарного університету**Осада Р. О.,**здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії
Міжнародного гуманітарного університету*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВОЇ СТІЙКОСТІ МОРЯКІВ

Анотація. Забезпечення прав та гарантій моряків у міжнародному та національному законодавстві є ключовим аспектом забезпечення їхньої життєвої стійкості. Дослідження ролі ваги правових норм у формуванні психологічної стійкості морських робітників має велике значення для підвищення їхнього благополуччя та продуктивності. Морська професія вимагає від моряків великої витримки та адаптації до непередбачуваних умов. Забезпечення їхніх прав та гарантій у міжнародному та національному законодавстві має вирішальне значення для забезпечення життєвої стійкості. Аналіз правових норм, які регулюють умови праці моряків, допомагає виявити та усунути можливі прогалини у законодавстві, що загрожують їхньому благополуччю. Правова стабільність та відповідність нормам міжнародного права є важливими факторами у забезпеченні безпеки та соціального захисту морських працівників. Дослідження психологічних аспектів, пов'язаних зі станом правового захисту моряків, розкриває взаємозв'язок між правовим середовищем та психічним здоров'ям морських робітників. Розуміння та врахування правових аспектів є важливим кроком у забезпеченні оптимальних умов праці та життя для морських працівників, сприяючи підвищенню їхньої життєвої стійкості та загального благополуччя. У статті також встановлено значення життєстійкості особистості у сучасних мінливих умовах: створення основи внутрішньої гармонії, повноцінного психічного здоров'я і високої здатності до життєдіяльності. Розкрито сутність життєстійкості як ресурсу для адаптації особистості у суспільстві та визначено психолого-правові особливості життєстійкості моряків; деталізовано, що їхня життєстійкість пов'язана з формуванням більш глибоких ціннісних орієнтацій, які пов'язані з реаліями сьогоденного мореплавства; проаналізовано взаємозв'язок життєстійкості з особистісними цінностями та механізмами їхнього розвитку. Забезпечення належного правового захисту для моряків має важливе значення для підтримки їхньої емоційної стійкості та психологічного комфорту. Безпека та стабільність на борту судна, а також доступ до справедливого правосуддя в разі порушення їхніх прав, є ключовими аспектами, які сприяють їхній життєвій стійкості та психологічній здатності до праці в умовах морського середовища, які залежать від низки чинників: ресурсів людини – її загальних можливостей для розв'язання різних проблем, особистого енергетичного потенціалу, необхідного для вирішення конкретної проблеми, походження проблеми, ступеня несподіванки

її виникнення, наявності й адекватності психологічної та фізіологічної настанов на конкретну проблему, типу обраного реагування – захисного або агресивного.

Ключові слова: морська безпека, міжнародна морська конвенція, внутрішньодержавне законодавство, підготовка працівників морського судноплавства, морське піратство, тероризм на морі, боротьба.

Постановка проблеми. Правові аспекти та психологічні особливості життєвої стійкості моряків становлять складну проблему, що вимагає уваги та вивчення. Незважаючи на існуючі міжнародні та національні законодавчі акти, які регулюють права та обов'язки моряків, проблеми з їхнім правовим захистом залишаються актуальними. Одночасно, психологічні виклики, з якими зіштовхуються моряки у зв'язку з тривалим перебуванням на відкритому морі та виконанням високовідповідальних обов'язків, потребують уваги та належного розгляду. Тому актуальним є вивчення взаємозв'язку між правовими нормами та психологічними аспектами, які визначають життєву стійкість моряків та їхню здатність ефективно функціонувати у морському середовищі. Правові аспекти життєвої стійкості моряків є невід'ємною частиною дискусії про їхні умови праці та побуту. Законодавство, що регулює права та обов'язки моряків, визначає стандарти безпеки, гарантує доступ до медичної допомоги та соціальних переваг. Правовий контекст є важливим фундаментом, на якому ґрунтується психологічна стійкість моряків, оскільки впевненість у захищеності прав сприяє їхньому психічному комфорту та здатності протистояти стресовим ситуаціям. У цій роботі досліджується важливість правових норм для забезпечення життєвої стійкості моряків та їхнього ефективного функціонування у морському середовищі. Міжнародна конвенція про стандарти навчання, сертифікації та вахтенної служби моряків і застосуванням STCW (STCW-78), яка була переглянута й оновлена у 1995 році, встановлює стандарти навчання та кваліфікації моряків, включаючи психологічні аспекти та підготовку до реагування на стресові ситуації. Ця конвенція також містить положення про права моряків, умови праці та відпочинку, що становлять основу для забезпечення їхньої стійкості та благополуччя на морі. Вона регулює багато аспектів життя моряків, включаючи тривалість вахт, відпочинок, умови праці та захист від дискримінації, що впливає на їхню психологічну та емоційну стійкість. Відповідність

умов праці міжнародним стандартам, закріпленим в міжнародних конвенціях та угодах, відіграє вирішальну роль у забезпеченні моряків необхідними гарантіями соціального захисту та безпеки. Аналіз наукової розробки проблем індивідуальної життєдіяльності показує, що її дослідження стає все більш інтенсивним і різноспрямованим. Проте питання застосування системних і складних методів дослідження життєздатності особистості як фактора збереження психічного здоров'я залишається невирішеним і потребує узагальнення.

У загальній світовій теорії психологічної науки немає єдиного розуміння природи поняття «життєздатність». Вчені не дійшли згоди щодо того, що таке «життєстійкість» — особистісні якості чи особистісні параметри; налаштування чи набір цінностей, потенціал або ресурс.

Стан дослідження. Наукові дослідження та практичні заходи спрямовані на вивчення взаємозв'язку між правовими аспектами, які регулюють життя моряків, і їх психологічної стійкості, набувають все більшого значення. Різні аспекти правового захисту моряків та їх психологічного благополуччя активно досліджуються, що дозволяє отримувати нові знання та розробляти ефективні стратегії для поліпшення умов праці та життя цієї професійної групи.

Багато досліджень спрямовані на аналіз міжнародних та національних законів, що регулюють умови праці моряків, а також їх вплив на їхнє психічне здоров'я та життєву стійкість. Такі дослідження надають важливі висновки та рекомендації для поліпшення законодавства та практики.

Однак, необхідно враховувати, що деякі аспекти цієї теми можуть залишатися недостатньо вивченими або потребувати подальшого дослідження. Наприклад, більш детальне вивчення психологічних аспектів стресу та адаптації моряків до умов морського життя може відкрити нові можливості для розробки програм психологічної підтримки. Також важливо розглядати вплив технологічних змін та нових викликів на морській сфері на життєву стійкість моряків і відповідність законодавства цим змінам. Основні теоретичні положення щодо життєстійкості як особистісного феномену викладено у працях С. Мадді, Д. Кошаба, С. Кобейси, К. Карвера, Н. Хаана, С. Хобфола, М. Мооса, Д. Кутейля, К. Петерсона, М. Селігмана та ін. Зокрема, життєстійкість трактують як інтегративну якість особистості, узгоджену із звичним рівнем активації психіки [1], особистий когнітивний стиль, який допомагає зберігати хороше самопочуття, працездатність і підтримувати внутрішній баланс навіть під час тривалого впливу стресових чинників [10], здатність людини до психологічної живучості та ефективної діяльності, пов'язану із успішним подоланням життєвих стресів [6], рівень спроможності особистості адаптуватися до стресових ситуацій, зберігаючи водночас внутрішню збалансованість та здатність до ефективної діяльності [8]. При цьому необхідно розмежовувати поняття «життєстійкість» (*hardiness*) і «життєздатність» (*resilience*), оскільки остання є швидше біологічним феноменом, однією з базових характеристик, яка забезпечує виживання у навколишньому середовищі [2].

Метою дослідження є комплексний аналіз вимог, що висуваються до особистості фахівця морського транспорту як спеціаліста екстремального профілю на основі визначення екстремального характеру його професійної діяльності; визначення потреби моряків у сфері правового захисту та психологічної підтримки, а також виявлення можливих прогалин у законодав-

стві та практиці, які можуть впливати на їхнє благополуччя та ефективність у виконанні обов'язків.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі морська праця залишається однією з найважчих і вимагаючих професій, яка вимагає від моряків не лише фізичної витривалості, але й високої психологічної стійкості. Однак правовий захист моряків не завжди відповідає сучасним викликам, що може створювати незручності та ризики для їхнього благополуччя та безпеки. Тому вивчення та аналіз правових аспектів, пов'язаних з морською працею, а також їх впливу на психологічну стійкість моряків, стає актуальною задачею.

Міжнародні та національні законодавчі акти регулюють права та обов'язки моряків, встановлюють стандарти безпеки та умови праці на борту суден. Проте, існують прогалини у законодавстві, які можуть ставити під загрозу безпеку та благополуччя моряків. Розуміння цих проблем та їхніх можливих наслідків для психічного стану моряків допоможе розробити ефективні заходи для поліпшення ситуації та забезпечення їхньої життєвої стійкості.

Дослідження правових аспектів та їхнього впливу на психологічну стійкість моряків має на меті виявлення проблемних питань та розробку рекомендацій для вдосконалення законодавства та практики в цій сфері. Заходи, спрямовані на покращення правового захисту та психологічної підтримки моряків, є важливим етапом у забезпеченні безпеки, ефективності та загального благополуччя цієї важливої професійної групи. Загалом, про феномен «життєстійкості» і його значення для людини вперше заговорив американський психолог С. Мадді, учень Г. Олпорта та Г. Мюррея. Поняття «життєстійкості» відображає психологічну життєздатність і підвищену дієвість людини, пов'язану з її мотивацією долати стресові життєві ситуації.

Життєстійкість моряків з позиції права стоїть на перехресті міжнародних та національних нормативно-правових актів, які регулюють умови їхньої праці та соціальний захист. Міжнародні конвенції, такі як Міжнародна конвенція про стандарти навчання, сертифікації та вахтенної служби моряків (STCW), встановлюють мінімальні стандарти для кваліфікації моряків та забезпечення їхньої безпеки на борту суден. Національне законодавство, у свою чергу, регламентує умови праці, оплату праці та соціальні гарантії для моряків, що працюють на суднах під прапором країни.

Проте, не завжди існуючі правові норми відповідають сучасним викликам і потребам моряків. Брак чіткої регламентації у таких сферах, як тривалість вахт та відпочинок, може призвести до виникнення стресу та погіршення психічного стану моряків, що впливає на їхню загальну життєву стійкість та безпеку на морі.

Основним завданням правових норм та механізмів є забезпечення адекватного захисту прав та інтересів моряків, що включає не лише забезпечення безпеки на робочому місці, але й гарантування соціальних та медичних вигод. Адаптація правового захисту до сучасних умов морської праці є важливою складовою для забезпечення життєвої стійкості моряків та ефективної роботи морської промисловості в цілому.

Важлива характеристика сучасної особистості – її налаштованість на діалог, відкритість світові, увага і довіра до нього. Мається на увазі комунікація особистості з реальним та уявним оточенням, зі своїм історичним минулим, актуальним тепе-

рішнім і передбачуваним майбутнім. Особистісне зростання, самоконструювання, що включає і розвиток життєстійкості, здійснюється в умовах постійного діалогу, чи, радше, полілогу зі світом. Набуваючи діалогічної майстерності, особистість розвиває такі необхідні для життєстійкості риси, як переконливість, сміливість, навіть інколи зухвальство, необхідні для того, щоб бути почутою, з одного боку, та витримку, терпеливість, уважність, налаштованість на співрозмовника, з іншого.

Проходячи через множинні ідентифікації, особистість стає здатною надалі більш осмислено і цілеспрямовано будувати саме свою траєкторію життєвого шляху. Вона стає вибірковою, загартованою, усталеною і самостійною, що надає життєстійкості нових відтінків. Життєстійка поведінка також є способом виживання. Щоб встояти перед тиском середовища, не потрапити у полон нескінченних шаблонів та стереотипів, людині потрібна життєстійкість, яка допоможе конструктивно адаптуватися до складних життєвих умов, до проблеми життя та смерті, проблеми смислу, знайти конструктивні шляхи саморозвитку, самовдосконалення та досягти максимальної повноти життя.

Отож, життєстійкість – це досить складне та неоднозначне поняття, яке характеризує здатність людини витримувати всі складності життя та успішно протистояти життєвим проблемам та труднощам, яка є важливою для моряків з кількох причин. Адекватний правовий захист гарантує їхню безпеку та благополуччя на морі, де вони зустрічаються з різноманітними ризиками та небезпеками. Правові норми щодо умов праці, відпочинку, медичного обслуговування та соціального забезпечення забезпечують морякам необхідну підтримку та захист у разі виникнення проблем.

Належний правовий захист також впливає на психологічний стан моряків. Знання та впевненість у своїх правах допомагає морякам відчувати себе захищеними та стабільними в стресових ситуаціях, що може позитивно впливати на їхню емоційну та психічну стійкість, що є важливим фактором для забезпечення привабливості цієї професії та збереження кваліфікованого персоналу у морській промисловості. Якщо моряки відчують, що їхні права та інтереси захищені, вони більш схильні залишатися в цій професії та виконувати свої обов'язки з відданістю та впевненістю, оскільки життєздатна поведінка передбачає активне подолання кризових ситуацій, мобілізацію сил, уникнення крайнощів, орієнтацію на збереження і заощадження власного здоров'я, особистісних ресурсів. Ця поведінка спрямована на особистісний розвиток у кризових ситуаціях.

У процесі професійного судноплавства фахівці морського транспорту часто працюють в умовах підвищеного ризику і загрози для життя. Їхня діяльність потенційно насичена екстремальними чинниками морської праці. Це висуває високі вимоги до них як спеціалістів екстремального профілю.

Безпека мореплавства – багатоаспектне явище, що поєднує комплекс різноманітних заходів організаційного, правового, технічного та інших спрямувань. За визначенням, що надається у діючому законодавстві, безпека мореплавства – це стан збереження (захищеності) людського здоров'я і життя, довкілля та майна на морі; відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з загибеллю або травмуванням людей, заподіянням шкоди довкіллю або матеріальних збитків [4].

Шляхом зіставлення та аналізу поняття, що на сьогодні використовуються психологічною наукою, – «життєстійкість»,

«життєтворчість», «життєздатність», «укорінення в буття» і «зрілість», – можна сформулювати наступне тлумачення цього феномена: під «життєвою стійкістю» моряка розуміємо особистісний потенціал людини, яка набуває необхідних психологічних резервів, які використовуються індивідом для опанування складних життєвих ситуацій, в рамках адаптаційного процесу до умов піратського полону.

Морське піратство загрожує не лише безпеці моряків, а й усьому судноплавству та економіці світу. Воно може призвести до захоплення в заручники екіпажу судна і навіть його загибелі, до завдання великих фінансових збитків власникам суден, до порушення морехідних відносин, до збільшення витрат виробників та споживачів різних товарів [2, с. 26].

Умови піратського полону, в яких доводиться виживати морякам, по праву називають екстремальними і такими, що стимулюють розвиток стресу, психогенні й посттравматичні стресові розлади. В цьому випадку можна сміливо говорити про загальне зниження відчуття безпеки й захищеності моряка, який волею долі потрапив до піратського полону. До того ж сама ситуація загрози потрапляння до піратського полону з кожним роком все частіше стає атрибутом, «притаманним» сучасній професії моряка [1].

У ході нашого наукового дослідження ми узагальнили методи, які використовуються в усьому світі для боротьби з піратством. Їх можна розділити на 3 групи:

Захист судна:

- дотримання рекомендацій Міжнародного морського бюро щодо безпечних маршрутів (міжнародні маршрути в більшості випадків безпечні, але не можуть бути стовідсотковою гарантією проти нападів піратів. Наприклад, є задокументовані випадки піратських нападів на судна, які рухаються за рекомендованими маршрутами, і кораблі, навіть у межах територіальні води розвинених країн);

- запобігання захопленню суден піратами навіть на рівні екіпажу (заходи включають спеціалізоване навчання та пильність екіпажу, встановлення колючого дроту навколо зовнішнього краю палуби судна, використання водопровідних шлангів та маневрування корабля тощо);

- використання технічних засобів для запобігання піратським атакам і захисту від них (використання спеціального електронного обладнання, систем сигналізації та камер спостереження на судні).

Залучення державних і об'єднаних збройних сил до охорони кораблів:

- розміщення військового персоналу на борту кораблів (існують служби держав для охорони кораблів, і судноплавні компанії можуть скористатися їх послугами, якщо їм потрібна військова охорона на борту кораблів. Однак цей підхід має свої недоліки. Наприклад: заявка приймається, якщо вантаж, який перевозить судно, має важливе значення для певної країни; послуга дуже дорогі; необхідність узгодження перебування військового персоналу на борту з державою, через територіальні води якої проходить судно);

- супровід торговельних суден у найбільш небезпечних для військових кораблів районах (військові кораблі різних країн беруть участь у супроводі (ескортуванні) торговельних суден. Судноплавні компанії можуть запросити супровід військових кораблів, але цей процес тривалий і може призвести до економічних втрат через простой);

– патрулювання військових кораблів в особливо небезпечних районах (патрулювання в районах високої ймовірності піратських нападів і виявлення підозрілих кораблів, катерів, шлюпок, які можуть бути захоплені цими військовими кораблями);

– метод кораблів-пасток (військові кораблі, замасковані під торговельні судна, використовуються як приманка для піратів. На борту розміщується військовий персонал, якому доручено заарештовувати піратів і притягувати їх до відповідальності).

Однак, відповідно до міжнародних правил, застосування сили дозволено лише в нейтральних водах, а застосування сили в територіальних водах вимагає спеціальних санкцій;

Залучення сторонніх компаній до охорони судна (завданням цих компаній є забезпечення безпеки вантажу. Для цього залучаються приватні військові компанії, які забезпечують безпосередню охорону судна, а також вантажу на ньому.

Аналізуючи досвід різних судноплавних компаній та їх досвід боротьби з піратством, можна зробити висновок, що антипіратські заходи, вжиті судноплавними компаніями в останні роки, є дієвими та ефективними.

Однак виявилось, що найбільш економічно ефективним методом захисту кораблів від піратів залишається залучення сторонніх компаній.

До речі, зазначимо, що патрулювання військовими кораблями в особливо небезпечних районах також є ефективним способом боротьби з піратством. Однак, для підвищення ефективності захисту необхідно комплексно застосовувати різні методи підвищення безпеки судноплавства.

З огляду на структуру політики у сфері протидії піратській злочинності, очевидно, що серед науковців точаться дискусії щодо розподілу підсистем політики у сфері протидії злочинності до моряка [3, 5, 6].

Так, сьогодні науковці виділяють такі підсистеми кримінальної політики: кримінально-правову, кримінально-процесуальну (правосуддя), виправно-трудова (кримінальна), політику запобігання злочинності (превентивну або кримінологічну), кримінально-виконавчу, профілактичну, превентивну, постпенітенціарну, оперативну-розшукову [8].

Основними підсистемами кримінальної політики є кримінальне право, кримінально-процесуальне право, кримінально-виконавча та кримінологічна (превентивна) політика [9]. Як зазначає І. В. Козич: «Говорячи про кримінальну політику як певну систему, необхідно враховувати, що будь-яку систему утворюють дві важливі складові:

1) її структура (необхідна сукупність елементів);

2) у своїй єдності, повноті, взаємопов'язаності та обумовленості цей елемент елементи, які роблять це можливим» [13].

Щодо системи політики у сфері протидії злочинності, то її можна охарактеризувати як складне функціональне явище, яке характеризується:

1) складністю – наявністю багатьох компонентів та елементів;

2) структурою – наявністю стійкого набору базових компонентів;

3) упорядкованістю (організованістю) – наявністю зв'язків між компонентами кримінальної політики, а також між цими компонентами та елементів та існування зв'язків між ними та кримінальною політикою в цілому;

4) відокремленість – існує певна відокремленість кримінальної політики від інших видів соціальної політики.

Загалом, політика у сфері боротьби з піратською злочинністю – це, безперечно, метод управління діяльністю, спрямованою на зниження рівня злочинності в країні. Їх ефективність (за умови наявності розроблених доктрин і концепцій, як загальних, так і окремих складових) наочно демонструють ці показники. І сьогодні вони не лише сумні, а й шокуючі [10].

Міжнародне право, як динамічна нормативна система, змінюється паралельно зі зміною пріоритетів людини, незважаючи на специфіку його правової місії – регулювання відносин між державами. Кожен етап розвитку міжнародного права був зумовлений тим чи іншим кроком до глобальної правової інтеграції, створення механізмів регулювання взаємодії народів і держав – чи то в міжнародній торгівлі, регулюванні використання морських шляхів, веденні збройних конфліктів, або для боротьби зі злочинністю, яка не зважає на національні кордони.

Об'єктом злочинної діяльності проти безпеки морського судноплавства, як і будь-якого акту тероризму, слід вважати відносини з охорони суспільної безпеки. Конвенція жорстко обмежує сферу свого застосування норм міжнародного права, що має значення для цілей міжнародного співробітництва з її виконання. З об'єктивної сторони злочинними є незаконні дії, визначені в ст. 6 Конвенції.

Суб'єктом злочину Конвенція називає будь-яку особу. Із суб'єктивної сторони злочин може бути вчинений лише умисно. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, містить також норми про правову допомогу в боротьбі із зазначеними в ній злочинами.

У відповідності до ст. 101 Конвенції ООН з морського права 1982 р. піратством є будь-яка з перелічених нижче дій [11]:

а) будь-який неправомірний акт насильства, затримання або будь-яке пограбування, що здійснюється з особистою метою екіпажем чи пасажирями будь-якого приватновласницького судна або приватновласницького літального апарата і спрямований:

i) у відкритому морі проти іншого судна або літального апарата чи проти осіб або майна, які знаходяться на їхньому борту;

ii) проти будь-якого судна або літального апарата, осіб або майна у місці поза юрисдикцією якої б то не було держави;

б) будь-який акт добровільної участі у використанні будь-якого судна або літального апарата, здійснений зі знанням обставин, в силу яких судно або літальний апарат є піратським судном або літальним апаратом;

в) будь-яка дія, яка є підбурюванням або свідомим сприянням вчиненню дії, передбаченої у підпункті а) або б).

Піратські дії, зазначені в ст. 101, коли вони здійснюються військовим кораблем або державним судном, екіпаж якого підняв закат та захопив контроль над цим кораблем або судном, прирівнюються до дій, що вчинені приватновласницьким судном.

Це надає змогу визнати той факт, що морський тероризм і піратство не є ідентичними явищами. Зміст цих двох понять частково збігається. З об'єктивної точки зору, їхні цілі різні. Піратство завжди здійснюється в цілях особистої вигоди. Піратство вчиняється проти екіпажу або пасажирів приватного судна, а також майна на борту і самого судна. Але передумовою є те, що морське судно знаходиться у відкритому морі. А для кваліфікації як акт «морського тероризму» відповідно до Конвенції і Протоколу, підписаного в Римі 1988 року, не вимагається відповідності діяння цій вимозі [12].

Саме з цієї причини проблема піратства та морського тероризму залишається однією з найважливіших проблем сьогодення, серйозно впливаючи на торгове судноплавство та навіть на умови регіональної безпеки в деяких частинах Світового океану. У сучасних умовах неможливо успішно протистояти та боротися з таким різновидом насильства без скоординованих зусиль міжнародної спільноти та розвитку регіонального співробітництва. Крім того, боротьба з піратством стає дедалі важливішою через його потенційні зв'язки з міжнародним тероризмом. Найдавніші проблеми людства тепер мають нові загрози, які, незважаючи на свою екзотичну привабливість, виявляються найтривалішими. Однак така ситуація лише вказує на необхідність рішучих заходів і виділення значних ресурсів для розробки довгострокових програм. Що ще важливіше, як свідчить практика, спільними зусиллями всіх країн можна вплинути на стан справ у регіоні.

Важливо також зауважити, що феномен піратства має міждисциплінарну природу, і психологічна наука ще має знайти своє місце в низці інших наук, які вивчають проблеми сучасних піратів. Адже на поведінку моряка, який опинився в ситуації піратського полону, впливають вроджені і набуті психологічні особливості, стійкі мотиви поведінки (сформовані стереотипи, виховання), його соціальний статус тощо. У ситуації піратського полону один страх поступово накладається на інший, при цьому всі переживання наче подвоюються.

Висновки. Правові аспекти та психологічні особливості життєвої стійкості моряків взаємопов'язані та вирішальні для забезпечення безпеки, благополуччя та ефективності їхньої роботи на морі. На міжнародному рівні важливо вдосконалювати та дотримуватися стандартів, встановлених міжнародними конвенціями, такими як STCW, з метою забезпечення належної кваліфікації моряків та створення безпечних умов праці на борту суден.

Паралельно з правовими аспектами важливо приділяти увагу психологічним особливостям моряків, оскільки їхні емоційна та психічна стійкість безпосередньо впливає на їхню здатність працювати у стресових умовах морського середовища. Розуміння і врахування цих аспектів дозволяє розробляти ефективні підходи до підтримки та психологічного забезпечення моряків під час їхньої роботи.

Узгоджена діяльність у сферах правового регулювання та психологічної підтримки є важливою для забезпечення життєвої стійкості моряків та підтримки їхньої професійної діяльності. Посилення правового захисту та розвиток психологічних програм підтримки є ключовими кроками у покращенні умов праці та життя морських працівників, що сприятиме зміцненню їхньої життєвої стійкості та загального благополуччя.

Перспективи такого дослідження включають розвиток і вдосконалення правового та психологічного підходів до захисту та підтримки моряків, сприяти виявленню нових аспектів, які потребують уваги у сфері законодавства та практики, зокрема, врахування впливу технологічних змін та глобалізації на умови праці та життя моряків. Розвиток нових методів психологічної підтримки та адаптації до стресових ситуацій на морі може сприяти покращенню ефективності та продуктивності морських працівників, а також уможливити впровадження інноваційних програм та сервісів для забезпечення психологічної підтримки моряків у морських умовах.

Література:

1. Оніщенко Н.В., Побідаш А.Ю., Тімченко О.В. Психологічні особливості життєвої стійкості моряків – жертв піратського полону: *монографія*. Х. : НУЦЗУ, 2012. 294 с.
2. Кузьменко О. Міжнародно-правові проблеми боротьби з піратством (у світлі загострення ситуації у Гвінейській затоці). *Міжнародне право*. 2020. С. 296–301.
3. Положення про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті, затверджене наказом Міністерства транспорту України від 20.11.2003 р. № 904. *Офіційний вісник України*. 2003. № 52. Т. 2. Ст. 2844.
4. Ільїна О. В. Співвідношення кримінально-правової політики з кримінально-виконавчою політикою. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* № 3. 2022. С. 98–104. DOI: <https://doi.org/10.32782/3922103>
5. Балобанов О. О. Організаційно-правове регулювання безпеки мореплавства та проблеми Українського морського законодавства. *Міжнародний та європейський досвід*. Одеса : ОНМУ, 2002. 182 с.
6. Бантишев О. Ф. Актуальні проблеми протидії піратству на сучасному етапі. *Вісник Харківського національного університету*. Серія: Право. 2008. № 819. С. 66–71.
7. Виноградова О. Захват піратами українських моряків. *Нафтогазова вертикаль*. 2005. № 9. С. 5.
8. Давиденко Л. М. Міжнародно-правові проблеми боротьби з морським піратством. *Митна справа*. 2009. № 4(64). С. 19–24.
9. Галушко С. О. Центр воєнної безпеки та політики безпеки. Пірати як чинник національної безпеки України. Центр воєнної політики та політики безпеки. 2011. URL: <http://surl.li/trdqv>
10. Будаков М.О. Міжнародно-правові проблеми боротьби з морським піратством: аспекти кримінального переслідування. *Часопис академії адвокатури України*. 2010. № 9. С. 1–6.
11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 10 грудня 1982 року. URL: www.rada.gov.ua
12. Римська Конвенція по боротьбі з незаконними актами, які загрожують морській навігації 1988 р. URL: www.rada.gov.ua
13. Козич І. В. Чи має сучасна політика в сфері протидії злочинності систему? Політика в сфері боротьби зі злочинністю: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 1–2 березня 2013 р.). Івано-Франківськ. 2013. С. 113–115.

Yermakova S., Osadtsa R. The legal aspects and psychological peculiarities of sailors' resilience

Summary. Ensuring the rights and guarantees of seafarers in international and national legislation is a key aspect of ensuring their resilience. Researching the role of legal norms in shaping the psychological resilience of seafarers is crucial for enhancing their well-being and productivity. The maritime profession requires seafarers to have great endurance and adaptability to unpredictable conditions. Ensuring their rights and guarantees in international and national legislation is crucial for ensuring resilience. Analyzing the legal norms regulating the working conditions of seafarers helps identify and address possible gaps in legislation that threaten their well-being. Legal stability and compliance with international law are important factors in ensuring the safety and social protection of maritime workers. Research into the psychological aspects related to the state of legal protection of seafarers reveals the relationship between the legal environment and the mental health of maritime workers. Understanding and considering legal aspects is an important step in providing optimal working and living conditions for maritime workers, contributing to their resilience and overall well-being. The article also establishes the significance of personal resilience in today's changing conditions: creating a basis for inner harmony, full mental health, and high capacity for life.

The essence of resilience as a resource for personal adaptation in society is revealed, and the psychological and legal features of seafarers' resilience are detailed, showing that their resilience is associated with the formation of deeper value orientations related to the realities of modern seafaring. The relationship between resilience, personal values, and mechanisms of their development is analyzed. Ensuring adequate legal protection for seafarers is essential to support their emotional resilience and psychological comfort. Safety and stability on board the ship, as well as access to fair justice in case of violation of their rights, are key aspects that contribute to their resilience

and psychological ability to work in maritime environments, depending on a number of factors: human resources – their general abilities to solve various problems, personal energy potential necessary to solve a specific problem, the origin of the problem, the degree of its unexpectedness, the presence and adequacy of psychological and physiological orientation to a particular problem, the type of reaction chosen – defensive or aggressive.

Key words: maritime safety, international maritime convention, domestic legislation, training of maritime shipping workers, sea piracy, terrorism at sea, struggle, sea piracy, terrorism at sea, difference of concepts, struggle.